

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra Udsigt over Verdens-Krøniken fornemmelig i det Lutherske Tidsrum

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Grundtvigs værker", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 143. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1817_309A-txt-shoot-idm4213.pdf (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Vildfarelserne vare blevne saa grove, at Luther og hans Stalbrødre nødvendig maatte overbevise selv Manges Forstand, hvis Hjerte blev urørt, og det geistlige Aag var blevet saa udvortes trykkende, at selv Mange, som hverken bekymrede sig om Sjæl eller Salighed, med Glæde grebe Leiligheden til at afkaste det. Dobbelt tilskyndtes Fyrster og Adelsmænd til at bifalde den nye Lære, da de baade vandt i Magt og Rigdom, ved at tilegne sig Geistlighedens Godser og verdslige Myndighed. Imidlertid vare Hindringerne ei heller faa; naar Gud bygger sig en Kirke, reiser Satan sig flux en Synagoge derhos, sagde 144 Luther, og det maa Krøniken sande. Da Fornuftens Lænker sønderbrødes, vilde den mangengang ei erkjende nogen Grændse, og Kiød vilde høste hvad Aanden havde saaet. Alle de Forvildelser, hvori den ny Menigheds Lemmer siden have gjort sig skyldige, havde sine Forbillede i dens Fødselsdage, og under den store Gæring maatte Alt røre sig med Størke. En værdigere Lovtale kan da ikke udtænkes over Guds skrevne Ord, end den Krøniken holder ved at vidne om dets Seier. Bønderne i Svaben havde længe havt isinde i Schveitsernes Fodspor at hevne sig paa deres haarde geistlige og verdslige Herrer, de havde begyndt før Luther stod frem, men da de hørte Talen om den christelige Frihed, og Øvrigheden vilde forholde dem Guds Ord, udbrød et svart Oprør, 1525, hvilket Katolikerne ei glemde at skrive paa Luthers Regning ved hvis Ord det blev dæmpet. I Thyringen reiste sig adskillige Kættere med Stolbergeren Thomas Myntser i Spidsen, de foragtede det skrevne Ord og tillagde sig høiere Aabenbaringer, vilde kuldkaſte al borgerlig Orden, forstyrre Videnskaberne og indføre Fældskab i Eiendom. Disse Griller, hvoraf nogle selv havde fristet Luther og vel maa friste Enhver i Begyndelsen af en alvorlig Omgang med Skriften, fæstede Rod i deres Hovmod, og de misbrugte Friheden til Kjøds Lyst og al Ondskabs Skjul. De kom nu ogsaa til Vittenberg og fik en farlig Tilhænger i Frankeren Carlstad, som med Pøbelen stormede Bille 145der og satte den ganske Stad i Oprør. Luther sad dengang paa Vartburg, men Rygtet om det forkeerte Væsen drev ham ud og med Guds Ord 1522, stillede han Bulderet i Vittenberg, medens Fyrsterne adsplittede de forførte Bønder i Mansfeld og lode en retfærdig Dom gaa over Myntser, som havde opkastet sig til Herre i Myhlhausen. Schvenkfeld fra Schlesien smigrede den menneskelige Hovmod, ved at indbilde Folk de uden Christus ved deres gode Gjerninger kunde blive salige; Schveitseren Theofrastus Paracelsus forvirrede Mange med sine daarlige Griller, og mange Andre fore vild paa adskillige Veie. Dog Ordet overvandt dem alle og snart blev det synligt, at Luthers Lære ligesaa lidt kunde dø med ham, som den var født med ham, den var Guds Ord som bliver evindelig. Medens Luther og Amsdorff, Agricola, Mathesius og Hausmann tilligemed Illyreren Flacius, Pommerinken Bugenhagen og mange Andre forkyndte det Ord hjemme i Sachsen, hørtes Gjenlyden i ganske Tydskland fra Rhin til Theis, fra Elben til Donau. Nyrnberg udsendte mangan herlig Mand som vaktet ved Osianders Prædiken og Hans Sachsens Vers, og Svaben oplystes ei blot selv ved egne Lærere, men udsendte og den djærve Poul von Spretten (Speratus) som prædikede i Vien og Mæhren og stilledes først i Königsberg. Ei mindre Skade gjorde den frankiske Ridder Ulrik von Hütten Katolikerne med sin skarpe Tunge og hvasse Pen, 146skjøndt han hverken opbyggede med Lære eller Levnet. Uagtet imidlertid Luthers Lære ikke allene udbredtes overalt i Riget og indførtes paa mange Steder, fik den dog kun fast Fod i Holsten, Sachsen og Svaben, hvor især Vyrtenberg udmærkede sig under Hertugerne Ulrik og Kristoffer derved, at mange Adelsmænd ombyttede Sværdet med Bibelen, og at alt geistligt Gods henlagdes til Kirkens og de boglige Kunsters Gavn. I de øvrige Lande, hvor Selvklogskab havde hjemme, forargedes man snart over Luthers Kamp for Bibelens hemmelige Tale om Christus, som er Fornuften en Daarlighed, og tykdes bedre om den Røst, som fra Schveits lod sig høre.